प्रधानमन्त्री जंगबहादुर राणाको समयको नेपाल-भोट युद्धको ऐतिहासिक सामग्री

(गतांकको बाँकी)

केछ तिनलाई ताहाद र्मीहा आनगी मारा्ष जेष्ठ वदी ३० रोज ४ मा जगदल १० पट्टी कासि
प ही वलोधोज गुरुं तक्षो १ लेटर २ पट्टी मा भर्ती भयो मुकाम केरुं शुभम् ——

आम भिन्न का चिठी को नकल

नरल श्री समसेर जङ्ग कुवर राणाजी वाट सेफा सेठे काजी लाई लेषी गयाको श्री
मिनिष्टर दाज्यैज्यू पनी कुगा न पठाउला गर्नु भयाको छ सु गनु भयो हैं तापनि ल
ष्ट गर्नाको अर्थलाई येता वाट भन्या ठिक भयेन कुगाको कि ध्यालिन्या हाम्रा श्री
रलजगत्सम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी दाज्यैज्यू कुगा कि ध्यैमा हुनुहुन्छ वाहा वाट नेपा
लाई नजिक पनी पर्दछ वाहीं श्री जनरल जगत्सम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी दाज्यैज्यू
लाई चिठी लेषनु भया वहीं वाट श्री प्राईम मिनिष्टर दाज्यैज्यू संग भेट घाट गर्नाला
ई वर्षे या होला छल छाम मा परौला भन्या तपाईले कती सैदे हुने मानु होला मलाई प
नी भैरवलंगुर नकोट नु हुनागुस्या हानी भै रवलंगुर का फेदी मा छाउनी हाली व
सुन्या कुम आयाको छ सोही वमोजिम गरि सुनागुस्या वर्दन आउन्याछ चिठी
को जुवाप छिलायै न भनु होला जेष्ठ सुदि १ रोज ८ शुभम् ——

जेष्ठ शुदी ५ रोज ६ मा

नहेंवमा श्री मिनिष्टर जनरल का हजुरमा श्री जनरल जगत्सम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी
वाट लेषी चढाई पठायाको श्री प्राईम मिनिष्टर दाज्यैज्यू जेष्ठ वदी ३ रोज ४ का दिन
केरुं मा सवारी आइपुगनु भयो चिनीया ताल्वे हरु लाई श्री प्राईम मिनिष्टर दाज्यै
ज्यू आह पाल्नु हुन्छ भेटेर जाउला भन्दा हामी भेटी जान्छौ भनी ४।५ दिन भये व
सिरह्या छन् ताल्वे येका संग मा आयाकै र तिनी हरु लाई नेजमानी दिम वमोजिम
पुर्जि लेषी चढाई पठायाको छ मुकाम कुगा शुभम् ——

आम भिन्न के पुर्जि को नकल

चिनिआ ताल्वेयेका संग मा आयाका ——

तालव्य येल्लेनसुद चिनिआजना —— १० दोमास्मास्मेन भोटेजना —— ६
टहलुवा भोटेजना —— १२ घोडा गोटा —— ३३
लडाकी चौरी गोटा —— ८

इनि हरूलाई भोज दिनु दिनुपर्न्या ——

चारदिंको चाहिन्या

घ्यु धार्नि —— १।९।। सतुपाथी —— १८
चावल मुरी —— १।। भेडा गोटा —— २
मिठाई रोटी धार्नि —— १ चिया चाको —— १
चिनि पाउ —— २ दानाके कलप पाथी —— ।५।

रोज दिनुपर्न्या

घास भारि —— १७ दाउरा भारी —— १
गुइठा भारी —— ३ दुध माना —— ३

जेष्ठ शुदी २ रोज ६ मा

नाहा मद्धी श्री प्राइम मिनिष्टर यानका हजुरमा श्री मिनिष्टर जनरल बाट लेषी चह्रइप
ठया को पाहाड कारै तिहरुलाई गुम्थान लिलि ल्वा दिं साडी गोदान को रसद बोकी कु
तिपुर्‍याउनु भन्या वन्दोवस्त वसगर्‍याछौ भन्या विस्तार सहीत सुनागुम्वा हाँ ना लाई मैले
लेष न सक्याको छैन भन्याकुरा लाई मेजर कपतान हरिमान सिं वस्न्यात कपतान वलवहा
दुर पाडे लेफटेनन अम्वर वहादुर भंडारी लाई ध्यौर गुम्वाहा नीकन तेस गुम्वाको
को सवर पर वेत विकट जगा हेरि दुस्मन के थापलो आफु हात पर्न्या गरि १०।८ हजार
फौज आया पनी दुस्मन को केही न लाग्न्या गरि किल्ला आडवनाई रसद षजाना दरु वा
पानी भित्र पारी मनगुती संग वष्न्या का मगर भनी लेषी पठाउनु लिलि लाई अलि

पनीक्षमा नदि पठायाको छ तिमीले पनी आफ्ना होसियारि गरि खबर्दारि सँग सुनागुम्बा
हीन्या काम गर भनी श्री जनरल धीरसम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी लाई लेषी पठाउ जुम्ला
मेजर जनरल कृष्ण धोज कुवर राणाजी लाई ताकलाखर कोर मान सरोवर को जिल्ला
सबै आफ्ना हात गरि रैती लाई तसल्ली गरि हात लिन्या काम गर्नु लुट पिट नड भ
र पनी न गर्नु कुल गर्न आउन्या र लडन आउन्या को ज्यान नराषनु आफ्नु वस्तीको
ठाउँ ताकलाखार मा लाख फौज आया पनी ढुस्नन्को के हीन लागन्या गरि किल्ला
मजबुती गरि बनाई तोपको मारु बनाई पानी भित्र पारी किल्ला आड बनाउ खजाना
रसद हिउँ पर्न्या समये भर लाई दारु खान यार गरि राख नु बारुद मा आगो नलागन्या ग
रि राख्नु भनी लेषी पठाउ भनि मर्जि आयाका कुरा लाई मर्जि बमोजिम सबै बेहोरा
हाली लिखि फलाक जुम्ला मा चिठी लेषी पठाउन्या काम गर्‍या कुती मा दा हाङ का रैति
हरूले बेगदा रसद पुगी सक्तैन भन्या ज्याला मजुरी को बन्दोबस्त गरि कन पनी कु
ती मा रसद जम्मा गर्न लाउन्या काम गर भनी लेषी पठाउ शुभम्

जेष्ठ शुदी २ रोज ६ मा

तसेलि विचमा श्री प्राइम मिनिष्टर का हजुर मा श्री जनरल धीरसम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी बा
ट लेषी चह्राई पठायाको जेष्ठ शुदी १ रोज का दिन म कुती आई पुग्या ५।६ दिन मा र
सद पानी को बन्दोबस्त र खर खजानाको तरतयारि गरि सुनागुम्बा मा जिवमोजिम चढ
ई गर्न्या काम गर्छु सुनागुम्बा भन्याको जगा मा भोट्याको फौजले ढुंगाको मजबुत ग
रि आड बनाई आड भित्र पाल १२० देषींछ नेस पाल मा जवान ८ का दरले अँदाज गर्दा
नौसये हजार फौज होला भन्या जस्तो लागछ यालेप भन्या जगामा पनी फौज ८०० जती छ भँ
न्या खबर सुनिंछ अहा कुती मा भन्या रसद पल्टन ५ लाइ दिन २०।२५ लाइ मात्र जम्मा भैरहे
छ अघी वढी गयाको ५ पल्टन लाइ फेरि लिखि फर्काई रसद लीन पठाउँ भन्दा
मुउड्का माथ्या परि आउँछ ये तरसदको मदतलाइ श्री मिनिष्टर जनरल दाज्ये जङ्का

हजुरमा पनी लेषीचह्राईपठायाकोछ हजुरवाट पनी लिखिगोट मकार सदकागोषु
न्याउनु भनी चाडोगाकिती गरि पठाउनु भनी लेषी पठाईवक्स्या रसद चाडो आइपुग्दो
हो ताहा सुनागुन्वामा चौरि छुछु हरु ज्मा गर्नु भनी मर्जि भयाको हो आहाकुती सुना
गुन्वाकारै येतहरुका चौरि गाऊन्या अरक गर्उन हुदा गुगाका नगीच पाली गुनीरष
रकमा राष्याकोरहेछ केही लीगुरकराई राष्याकोरहेछ आहाकुती सुनागुन्वामा चौरि १०
।१२ मात्र रहेछ आहाराज्ञाका श्री कालीवक्स वर्दवानी पल्टन २ को सिपाही हरु पनी आकि
लेजराले छ रै वेरामीरैहेछ ३।४ जना सिपाहि पनी ई धी पात्तले मर्या शुभम्

जेष्ठ शुदी २ रोज ६ मा

श्री प्राइम मिनिष्टर का हजुरमा श्री जनरल धीर सम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी वाट लेषी चह्रा
ईपठायाको जेष्ठ शुदी २ रोज ६ का दिन चेविनलेमेरा नाउमा पठायाके भोट्याअक्षर
को चिठी चह्राईपठायाकेछ ये चिठी को उत्तरा मलाई पनी पठाइवक्स्या जाला अरु प
ल्टन र सदक भडा अडामा वस्याकाछन् तिनलाइ पनी झिकायाकाछन् १।२ दिन
मा सामेल गर्छु आहाकुती मा आईपुग्याकोछैनन् सुनागुन्वा हीनछीलो भयो र आहा
राज्ञाका कालीवक्स वर्दवानी २ पल्टनली जेष्ठ शुदी ३ रोज ७ का दिन सुनागुन्वा हीन्या
कान गर्दैछौं शुभम्

जेष्ठ शुदी २ रोज ६ मा

ताहापछी श्री मिनिष्टर जनरल वाट श्री जनरल धीर सम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी लाई
लेषीगयाको श्री प्राइम मिनिष्टर साहेव्का हजुरमा विदाहुदा तिमी हरा सर भैर
वलीगुर सम्म वढी भैरवलीगुरका फेदीमा वष्याका मगर भटि गरि पुग्या पछि मे
रो चिठी आउला सोही माफिक वढन्या काम गरैला भन्या मर्जि भयाको हजुरवाट
सुनागुन्वामा आडप्रपेड वलियोगरि वछु भन्या लेषी आउछ हजुरवाट लेषीआ

याको र श्री प्राइम मिनिष्टर दाज्यै ज्यूबाट मर्जि भयाको आसये मिल्दैन श्री प्राइ
म मिनिष्टर दाज्यै ज्यूको आसये बुझी बक्सा हामीलाई काम गर्न सजिलो होला भ
न्या बिस्तार लेष्याका कुरालाई बुझी याले ष्याछौ मकु गाडु ग्या पछि लेषी पठाउला
र टिगरिहानन मेरो चिठी नगै नहांनु भन्या कुरा लेषी पठाउनु भनी श्री प्राइम
मिनीष्टर दाज्यै ज्यूबाट लेषी आउदा ष्या हाबाट येसो गर भन्या चिठी न आउँजीस
म्म कुनी देषी बछ न्याका मन गर भनी लेषी पठायाको हो फेरि लगनै सुनागुम्बा
हांनु भन्या मैले कमान दियाको छ सुनागुम्बा हान भनी तिमीले पनी लेषी पठा
उनु भन्या मर्जि भै आउदा अब सुनागुम्बा हानी आड पयेड बली येगरी रसद
जमा गर्न लगाई राष न्याका न गर भनी लेषी पठायाको हो कुनी देषी भैरबलंगुर
का फेदी सम्म को मर्जि भयाको छ भन्या मर्जि बमोजिम गर्नु पर्छ सो माफिक
को कान गर भैरबलंगुरका टन्या कुरा लाइर श्री प्राइम मिनिष्टर दाज्यै ज्यूबाट फे
रि मर्जि न आउन ज्याल लंगुरका ट न्याका मन गर सुनागुम्बा वरीपरी घर १२ र
गुम्बा भित्र लामा ३०० रहदा रह्याछन उ पनी भाग्या छन पायासम्म नसध्व ह गरि
राष न्याका मगरहला जो न्याको हाल सुरत लेष न्याका मन बछी या गर्याछौ रैयतला
मा हरूलाई नसध्व ह गरि राष न्याका मगर्नु तिमीजंग्यै छौ रसदका कुरालाई सु
बा सिवनरसिंका नाउमा दस्षत भैगयाको नकल १ र सुबा इश्वरीप्रसाद अर्ज्या
ल सुबा मानसरोवर कप्तान रानु सुवा दुर्गानरसिंका नाउमा गयाको दस्षत
को नकल १ पठाइदियाको छ सुअज्याबत सुवा सिवनरसिंलाई अह्राउन्या कुरा
पनी अह्राई पठायाको छ येसबे होरा लेचाडो पुगन्या रहेछ भन्या तिमीले पनी ता
किता गरि चाडो रसद फिकाउन्याका मगर्नु तिमीले नजबीज गर्दा चाडो पुगन्या
अहबे होरा टेषीछ भन्या लेषी पठाउर सो माफिक आहाबाट पनी ताकिता गरि प
ठाउला शुभम्

जेष्ठ शुदी रोज ८ मा

श्री मिनिष्टर जनरल बाट श्री जनरल धीर सम्शेर जङ्ग कुवर राणाजीलाई लेषी

गयाको धोवी दमाई कोवालि सिपाही मित उठाई थान्या सुवेदार ज्मादार ऊद्धाकाना
नाथा नावुझनु भनी दस्खत भै आयाका अर्थलाई नीज सुवेदार ऊद्धा हरूवाट रू
पैयाउथ्यो भन्या तिनलाई थामी दिन्याका मगर हेला भनी लेख्याका कुरालाई वझी
यातजवीज गर्‍याछौ रूपैया तिर्न सकेनन् भन्या दस्खत वमोजिम गर्न तिमीजान्यैछौ
जेष्ठवदी १४ रोज ३ का दिन सासापुग्यो आजका २ दिनमा कुती मुगी वन्दोवस्त वाधी
सुना गुम्वा हीन्याका मगर हेला भनी लेख्याका कुरालाई वझी याले ख्याछौ तिमीले सुना
गुम्वा हीनु भनी अघि मैले कमानदो पठायाको हो तिमीले पनी आफनु ऊसियार ख
वर्दारी संग सुनागुम्वा हान भनी लेखीपठाउ भनी श्री प्राईम मिनिष्टर दाज्यै ज्यूवा
ट कमान दियावमोजीम आफ्ना ऊसियारी खवर्दारी राखी अव सुना गुम्वा हान्याका
मगन्या वझीयाहोला रसद कुरालाई रूपालीहरूले वोकीपुर्‍याउन सकेनन् भन्या ज्या
ला मजुरीको वन्दोवस्त गरिकन पनी कुतीमा रसद ज्मा गर्न लाउन्याका मगर हामी
ले आहावाट पनी रसद चलान् गराउन्याका नमा नरताकी नीवरावर गन्याको पनी
रू गर्न पनी लायाका छौ ताहा तिमीले गोलीका दरेस देखी वझन्याका मन गर्नु शुभम्

जेष्ठशुदी २ रोज ६ मा

तलैवमा श्री मिनिष्टर जनरलका हजुरमा खजीचि सिद्धीमानसिंह राज भंडारी वाट लेखी
चह्राइ पठायाको श्रीनाथ पल्टनका पिपा कुगावाट टिमुन्या मा रसद वोकन लाउन्याका मा
मानविर रिखि १ घमनारान रिखि १ टसाराम जाजकोट १ सिवनारान जाजकोट १ जुलमि
पोरि १ दलविर पोरि १ ज्माजना ६ के हिगेवु गाउको वाटोगरि भागि प्यागाउनि स्कीलेखे
लेखगरि पानसये सालाको ठुमन गाउमा भोख्याले पक्री रसुवा चौकी मा ल्याया इनहरू
लाइ क्या गर्न्या हो भनी कप्यान डर कर्नैल सनक सिंह त्रीले विन्तिगरि पठायार स्यो ६ जना
मध्ये मुख्य भागु भंन्यालाई रसुवाका पुलने रा कुडाइ दिनु अरू ५ जनाको दाहिन्या कान
काटि चावलवोकाइ पठाई दिनु त्यो पक्री ल्याउन्या ५ सैको रै तिलाई जनही १ रूपैयाई
नाम दिनु भनि लेखीगयो केरूकोरै निगेहरू लाई टिमुन्याका चावल वोकी ल्याउन्या लाई

किंध्या

पाथीको तिनपैसा दिन्यालाई दिनु केही देखी कुरा सम्म पाथीको छपैसा ज्याला दिवो काउ
नु भनि मर्जि भै आजतगै सुरवाथी जति सक्याको भारि उठाउनु भनि मर्जि भयेर
मगै गाउंगाउंका मुखीयाहरूको जिम्मा गरि ४९५ भारि वन्दोवस्त गरि जिम्मा लाई दि
आ भोलि देखी घोरोवर भारि चलन्या छ कुराना काम काज लाई रुपैया सुवा चन छु
ध्वर सँग लिनु भनि मर्जि हुँदा कालामोहर रुपैया ७५०० सदे मोहर रुपैया ८०००
ज्मा रुपैया १५५०० वुझि लिआ अस्ति सैले अर्जिमा विन्ति गरि पठायाको सवै कुराको
निकासा गरि वक्सनु भया मेरो उद्धार होला कुरा मा नाल्वेये आई श्रीजनरल साहेवसंग
कुराका हानी भयाको विजिनिस चिठी ताहा चढाइ पठायाको नजर भै जाहेर होला श्री
प्राइम मिनिस्टर साहेव सँग भेट गरि जाला भनि थामी राख्याको छ भनि लेखेनु भयो ॥

ज्येष्ठ शुदी २ रोज ८ मा

श्री मिनिष्टर जनरलका हजुरमा कम्याण्डर कर्णेल सनक सिंह खत्री वाट लेखी चढाइ पठाया
को कुरा देखी टिमुन्या सम्म लाम वाढियाको अघी पठायाका फर्द वमोजिम श्री प्राइम मिनि
ष्टर साहेवज्यूवाट तेही थामी वक्सनु भयाको अहिले तजवीज वाधी वक्सनु हुँदैछ सो खवर लेखी
पठाउनु भनि लेखी वक्स्याका अर्थ अज सम्म कुरा देखी टिमुन्या सम्म लाम वाधि आयाको
फर्द चढाई पठाया वमोजिम तेही थामी वक्सनु भयाको छ अव उप्रान्त र जो होला लेखी च
ढाइ पठाउन्या काम गर्हैला अहिले यस तरफको षवर र श्री प्राइम मिनिष्टर साहेववाट
पठाइवक्स्याको चिठीको नकल वेजिनिस चढाई पठायाको छ नजर भै जाहेर होला आ
हावाट रसद चलाउन धोका लेखाचो भयो मुकाम टिमुन्या शुभम्

ज्येष्ठ वदी २ रोज ८ ना

ताहा पछि श्री मिनिष्टर जनरलवाट मेजर कप्तान हरिहर सिंह वस्न्यात के लेखी गयाको
हा भ्रा सिवाना देखी वढि जान्या कुरालाई हाल ताहा देखी नवढनु आहावाट वढ भंन्या
चिठी न आउंजि सम्म तिमीहरूले सिवाना देखी वढन्या काम न गर भंन्या विस्तार जे
ष्ठ वदी १४ रोज ३ का दिन तिमीहरूलाई लेखी गयाको हो सो माफिकको काम गर्न्याकै हो

पाको पछी पनी हिजो आइपुग्या लिखु खोलामा उरा पश्चिमका जगालाई दुनिआले दिन्या
रसद लाइ वाडन रूपैया अठाइ हजार सुवेदार नैनसिं षड्का मुंसीयोका हिनाथपा
ध्या नइ विल्यार वेसमान् काजिमा वुझि लिया छन् ४।५ हजार तावादि पनी कागतत
यार गरि पठाया अरु रूपैया अहिल्या याका छन् पिपा योजन पठाउदैछौं कदि अन्न भ
र्ना गर्नु पर्‍यो हो आहादेषी ३ कोस माठि गोडा पहराकलाई ३०० भारि आनाज अरु चाहिन्यास
राजाम होम मासारी ३ पछी राषी आडपयेड वनाइ राष्याको छ तेस्थाउदेषी माथी कोस १
सेवानादेषी १ कोस नदन्नको सिको तिर वगर चौर छ आडपयेड विकट राम्रन पनी वढिया
छ तेसै ठाउमा गे खजाना रसद पछाडी पारि वक्सलाई आहार सद घर कोर दुनियाले वोक
न्या रसद पनी वोकाउन्याका मगरि घद समेत याद गराई सान्याकाम गराउला तेवर खवा
र वाटैवनी केही वनाउनेछ वनाइदासाथमा पुन्याउला भोट पछीला पश्चिगुम्वाको का
तुलामाका रैति १४ घर रह्याको छ तिनै तिरलामा स्नेत् झिकाउनु भनि पिछा पस्या भनि
लेषीदियछु फेरि कत्याह वल्दार रुइ फोजमा ल्याया रैति पनी हाम्रा सिवाना भित्र आया
फौजका पछाडी पारी गोरु ३०।४० र चौरिजाहान वचा स्नेत्लाई थन्क्याई नलगि रमता
हागरि आनदिंछौ लामा लैं कुशि मानदो रहेछन् तेस्का साछ्ने सायापनि सवै झिकाउं यस
पछी को ठुलो लामा रहेछ तेसलाई नजिकै रापतछौं सरणाको मरणा नहवस फेरि भो
टेका हात नपरौं भन्छ आसिरख्या दिराष्याको छु मुकाम लामवगर शुभम्

सामभिज्ञक अर्जि

उप्रान्त लिखु पश्चीमका जगामा ठाउठाउ खोलानाला छन् वर्षा चल्या पछि सवैजगाको रस
द पस्थाउमा उतारणाकथिन होला भनि भन्छन् केही जगाको भन्या नझिकाई भयेन झिका
ऊं सवैजगाको जो मर्जि शुभम्

खोलामाका गाउल्याका गोरु ३०।४० को यक फेरा रगतन झिक्ना रोगाई मर्दा रह्याछन् स
दाचलिआया वमोजिम रगत झिकी दुउपाइ गर भंनु कि कसो गर्नु जो मर्जि शुभम्

जेष्ठ शुदि ३ रोज मा

श्रीमिनिष्टर जनरलका हजुरमा श्री जनरल धीरसम्सेर जङ्ग कुवर राणाजी वाट लेषी